

Goede palliatieve zorg start met goed onderwijs

Werkbezoek minister Helder
6 maart 2023

Werkbezoek minister Helder 6 maart 2023

Organisatoren: O²PZ, KWF, Amsterdam UMC

Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg

Dit programma wordt mogelijk gemaakt door

Colofon

O²PZ

Postadres: Amsterdam UMC, locatie VUmc, Postbus 7057, 1007 MB Amsterdam
Contactpersoon: Marijke Dericks-Issing (programmamanager):
o2pz@amsterdamumc.nl
Voor meer info, zie www.o2pz.nl

KWF Kankerbestrijding

Contactpersonen:

Laura Houtenbos (Lead speerpunt Palliatieve Zorg): lhoutenbos@kwf.nl
Eeke Zeilstra (Public Affairs speerpunt Palliatieve Zorg): ezeilstra@kwf.nl
Voor meer info, zie www.kwf.nl/kanker/niet-meer-beter-worden/palliatieve-zorg

Inhoud

Voorwoord	4
Programma	5
Ontmoeting met ervaringsdeskundigen	7
Ontmoeting met huidige zorgverleners met bij-/nascholing in palliatieve zorg	13
Ontmoeting met vertegenwoordigers initieel onderwijs in palliatieve zorg	21
Uitleg over Onderwijsknooppunten palliatieve zorg	30
Afsluiting met dialoog	32
Achtergrondinformatie organisatoren werkbezoek:	
Optimaliseren onderwijs palliatieve zorg	34
KWF	36
Deelnemerslijst	38

Voorwoord

Namens het programma **Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg (O²PZ)**, **KWF en Amsterdam UMC** heten we minister Helder van harte welkom.

Tijdens dit werkbezoek staat het onderwijs over palliatieve zorg centraal. Want ons uitgangspunt is dat goede palliatieve zorg stáart met goed onderwijs over palliatieve zorg aan zorgverleners (niveau 2 tot en met niveau 8). Uit de Kennissynthese Onderwijs palliatieve zorg (2016) bleek dat palliatieve zorg geen standaardonderdeel is van het zorgonderwijs. Onderwijsinstellingen bepalen zelf of, en zo ja op welke manier, ze aandacht besteden aan palliatieve zorg. Dat vinden wij te vrijblijvend. Vooral in een tijd van vergrijzing waarbij veel ongeneeslijke ziektes chronisch worden en palliatieve zorg een belangrijke rol speelt.

Er zijn afgelopen jaren al grote stappen gezet om het onderwijs palliatieve zorg te optimaliseren, onder meer tijdens het eerste programma van O²PZ. Hierbij zetten we ons in om de verbinding te maken tussen onderwijs, onderzoek en zorgpraktijk. Graag geven we de minister inzicht in waar we momenteel mee bezig zijn. Maar we zijn er nog niet. De ene onderwijsinstelling bereidt zorgverleners uitgebreider (en anders) voor op palliatieve zorgverlening dan de ander. Terwijl het wenselijk is dat alle zorgverleners basiskennis hebben over palliatieve zorgverlening, zodat zij ook multidisciplinair kunnen samenwerken, waarbij eenieder weet wat haar of zijn rol is. Op dit moment is de scholing echter nog sterk contextafhankelijk en té vrijblijvend.

Gezamenlijk zoeken we naar mogelijkheden hoe we in de toekomst palliatieve zorg in het zorgonderwijs vanzelfsprekendheid kunnen laten worden. Zodat alle zorgverleners minimaal basiskennis hebben over palliatieve zorgverlening.

Namens de organisatoren:

Karen Kruijthof RvB AmsterdamUMC
Johan van de Gronden directievoorzitter KWF Kankerbestrijding
Marijke Dericks-Issing programmamanager O²PZ

Programma

Werkbezoek minister Helder

12.15	Ontvangst minister Helder
12.20 - 12.30	Kennismaking en toelichting programma werkbezoek
12.35 - 12.50	Ontmoeting met ervaringsdeskundigen <ul style="list-style-type: none">• <i>Claudia van Deudekom</i>• <i>Tami Kaddouri</i>
12.55 - 13.10	Ontmoeting met huidige zorgverleners met bij-/nascholing in palliatieve zorg <ul style="list-style-type: none">• <i>Mascha Verhage</i>• <i>Dineke Miltenburg</i>
13.10 - 13.25	Ontmoeting met vertegenwoordigers initieel onderwijs voor toekomstige zorgverleners in palliatieve zorg <ul style="list-style-type: none">• <i>Walter Stekelenburg</i>• <i>Yvette van der Linden</i>• <i>Josefien de Bruin</i>
13.25 - 13.30	Uitleg over Onderwijsknooppunten palliatieve zorg
13.30 - 13.45	Afsluiting met dialoog

Ontmoetingen met ervarings- deskundigen

Kijk je naar de ziekte of zie je een mens?

Claudia van Deudekom

Tami Kaddouri

Claudia van Deudekom

Claudia van Deudekom is schrijver van het manuscript *'Mijn kanker is een krokodil'*

"Ik wil liefde en menselijkheid terug in de zorg."

Scan de QR-code en beluister de podcast met Claudia

Wat wil Claudia vertellen?

"Mensen in de palliatieve fase van hun ziekte/leven zijn niet alleen lichamelijk kwetsbaar. Ook mentaal vergt het veel van de patiënt en zijn omgeving. Binnen de zorg ligt de focus vooral op behandelingen van de ziekte. Programma's zoals Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg (O²PZ) zijn zich ervan bewust dat er binnen het zorgonderwijs meer aandacht moet komen voor de mens achter de patiënt én de professional. Als studenten en zorgprofessionals zich bewust worden van hoe ze zelf naar ziekten, eindigheid en de dood kijken, worden ze weerbaar gemaakt om patiënten in de palliatieve fase te ondersteunen en een relatie op te bouwen."

"Ik heb de dood in de ogen gekeken. In 2011 vertelde mijn arts dat ik door uitgezaaide melanoom niet lang meer te leven had. Tegen de verwachtingen in ben ik na jarenlange behandeling inmiddels tumorvrij. Hoeveel steun ik ook kreeg en welke technisch hoogwaardige medische zorg ik ook ontving, met de grootste problemen worstelde ik alleen. Simpelweg omdat, op een enkeling na, niemand ernaar durfde te vragen. Naar mijn angst voor lichamelijke aftakeling, pijn en de naderende dood. Naar mijn verdriet om afscheid te moeten nemen van mijn toenmalige vrouw en jonge kinderen. Naar de impact die mijn ziekte, mijn behandelingen en de bijwerkingen van medicatie hadden op mijn dagelijkse leven en op wie ik was."

Claudia's wens voor de palliatieve zorg

"Ik roep op om het menselijke aspect duidelijk terug te laten komen in het onderwijs zodat zorgverleners professionele vaardigheden aanleren om dit als vanzelfsprekend te doen. Het is mijn hartenwens om mijn ervaringen met zoveel mogelijk mensen die ziek zijn én zorgprofessionals te delen. Zorgverleners aan te moedigen liefde en menselijkheid terug te brengen in de zorg. Samen met patiënten te zoeken naar de behandeling en zorg die het beste bij de patiënt past en te praten over moeilijke thema's zoals hoop, verlies, afscheid en de dood. Zodat de zorgprofessional ook mens mag zijn en niet bezwijkt onder de hoge verwachtingen en soms doorgeslagen protocollen. Dat de patiënt misschien niet beter wordt maar wel tot het laatst wordt gehoord en gezien als mens."

Tami Kaddouri

Tami Kaddouri is moeder, echtgenote en startend ondernemer.

"Arts, zie de mens in plaats van de patiënt."

Scan de QR-code en beluister de podcast met Tami

Wat wil Tami vertellen?

"Ik zou graag willen dat artsen de mens zien in plaats van de patiënt, de mens benaderen zoals zichzelf benaderd (tegen gesproken) zouden willen worden, en van daaruit gezamenlijk een behandelpun opstellen. Waarbij de mens het uitgangspunt is, en zijn of haar wensen en behoeften, beperkingen en omgeving/vangnet de uiteindelijke behandelreis bepalen. Gesprekken voeren en connectie maken, daarmee geef je de mens ruimte zichzelf te zijn en gezien te worden. Ook ontwikkel je daarmee een connectie die zorgt voor invloed en gelijkwaardigheid. Iets wat we allemaal belangrijk vinden."

Tami's wens voor de palliatieve zorg

"Dat de politiek het belang van betere palliatieve zorg inziet en haar invloed uitoefent om meer aandacht te krijgen voor méér menselijkheid en liefde in de zorg. Dit kan bijvoorbeeld door middel van het verplicht maken van gerelateerde vakken tijdens de alle zorg- en medische opleidingen. Maar ook dienen de zorgverleners hier de tijd voor te krijgen tijdens het contact."

A photograph of two women sitting at a table, smiling and talking. The woman on the left has short, curly blonde hair and is wearing glasses and a light-colored top. The woman on the right has voluminous, curly brown hair and is wearing a blue cardigan over a white collared shirt. In the background, there are green plants and a white teapot on the table.

Ontmoetingen met zorgverleners

met bij-/nascholing in palliatieve zorg

Mascha Verhage

Dineke Miltenburg

Ontmoeting met huidige zorgverleners met bij-/nascholing in palliatieve zorg

Mascha Verhage

Mascha Verhage is verpleegkundig specialist in opleiding, werkt bij het Sint Jansdal ziekenhuis en heeft de bij-/nascholing 'Palliatieve zorg aan de oncologische patiënt' gedaan.

"Ik zie veel van de besproken theorie uit de scholing terug in praktijksituaties."

Wat wil Mascha vertellen?

"Als palliatief consulent met specialisatie oncologie-hematologie, werkzaam binnen het Palliatief Advies Team in ziekenhuis Sint Jansdal heb ik meegedaan met de scholing 'Palliatieve zorg aan de oncologische patiënt' om meer theorie op te doen die direct in de praktijk herkenbaar en toepasbaar was. Dat is waar geworden met deze pilot-scholing. Ik zie veel van de besproken theorie terug in de praktijksituaties. Ook het uitwisselen van informatie met de andere verpleegkundigen was nuttig en herkenbaar. Nu ik werk als verpleegkundig specialist i.o. neem ik deze kennis mee en verspreid het binnen ons ziekenhuis, zowel onder verpleegkundigen als ook onder arts(assistent)en. Doordat een deel van de oncologieverpleegkundigen op onze afdeling de scholing óók hebben gevolgd, zie je daar nú al een verbetering in de kwaliteit van palliatieve zorg."

Mascha's wens voor de palliatieve zorg

"Palliatieve zorg is een mooi, waardevol en noodzakelijk vakgebied in de zorg – waar of in welke functie je ook werkt. Een waardige laatste levensfase is wat ik eenieder toewens. Om dit te kunnen realiseren zou er veel meer kennis moeten komen over het bieden van palliatieve zorg binnen iedere functie in de zorg. Hierdoor kan de zorg aan mensen verbeterd worden, maar ook de gehele zorg zélf. Door goede palliatieve scholing te geven en door ruimte te krijgen om het gesprek aan te kunnen gaan met patiënten en naasten voor proactieve zorgplanning, zal de kwaliteit van palliatieve zorg verbeteren – en daardoor de zorgdruk verminderen."

Ontmoeting met huidige zorgverleners met bij-/nascholing in palliatieve zorg

Dineke Miltenburg

Dineke Miltenburg is oncologieverpleegkundige, aandachtsvelder palliatieve zorg en verpleegkundig consulent palliatieve zorg in het Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis.

“Maak blijvend ruimte voor scholing van aandachtsvelders palliatieve zorg.”

Wat wil Dineke vertellen?

“Oog hebben om de hele mens en zijn naasten te zien en niet alleen de ziekte, sluit naadloos aan op mijn werk als onder andere aandachtsvelder palliatieve zorg. Op één van de twee chirurgische verpleegafdelingen van het Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis maak ik mij hard om de basiskennis over palliatieve zorg op peil te houden, mijn kennis te delen en kleine stappen in de goede richting te zetten. Want voor veel zorgverleners is het niet duidelijk waar het in palliatieve zorg om gaat. Momenteel is onderwijs over palliatieve zorg nog veel te vrijblijvend. En dit gaat ten koste van goede palliatieve zorg aan patiënten en hun naasten. Ik pleit er dan ook voor dat alle zorgverleners basisscholing in palliatieve zorgverlening krijgen. Zodat aandachtsvelders deze basiskennis kunnen blijven ondersteunen. Mijn rol als aandachtsvelder is niet vanzelfsprekend, het vraagt om andere competenties. Het trainingstraject 'Rol van aandachtsvelder' geeft mij vertrouwen om mijn rol te pakken, zodat ik mijn collega's kan enthousiasmeren, motiveren en mijn kennis met hen kan delen zodat palliatieve zorg juist op een chirurgische afdeling landt. Ik denk daarin niet groot, maar begin klein. Om van daaruit als een olievlek de palliatieve zorg te verspreiden.”

Dineke's wens voor de palliatieve zorg

“Dat in deze tijden van ziekteverzuim en personeelstekort het belang wordt ingezien van aandachtsvelders palliatieve zorg als onderdeel van de verbetering van de palliatieve zorg op de werkvloer en het werkplezier van collega's. Dat kan wanneer er voor alle zorgverleners ruimte gemaakt wordt voor basisscholing in palliatieve zorgverlening, en voor ondersteuning van de aandachtsvelders palliatieve zorg. Dit verbetert niet alleen de palliatieve zorg en het werkplezier, maar het bespaart ook het scholingsbudget. Immers, de aandachtsvelders scholen hun collega's. De behandeling van klachten/symptomen wordt effectiever aangepakt, wat de kwaliteit van leven voor de patiënt en zijn naasten zal vergroten.”

Mascha Verhage volgde 'Basistraining palliatieve zorg voor hemato-oncologisch verpleegkundigen'

In 2022 tot begin 2023 heeft zorgplatform Carend de pilot 'Basistraining palliatieve zorg voor hemato-oncologisch verpleegkundigen' ontwikkeld. In deze training van acht avonden (deels fysiek, deels online) worden alle domeinen van de palliatieve zorg uitgediept.

Aan de training hebben in totaal 240 verpleegkundigen meegedaan, waarbij telkens in kleine groepjes van maximaal twaalf personen onder leiding van twee docenten de onderwerpen werden behandeld. De docententeams bestonden uit een in het palliatief veld ervaren zorgverlener (arts, verpleegkundig specialist of verpleegkundige) gekoppeld aan een juniordocent (vaak artsen in opleiding). Het mes sneed aan twee kanten: deze constructie werkte enthousiasmerend ten aanzien van de palliatieve zorg voor de betrokken jonge dokters. De pilot is uitgevoerd in samenwerking met programma Scholing Palliatieve Zorg (gefinancierd door KWF) met ondersteuning van het netwerk van O²PZ. Er heeft een uitgebreide evaluatie plaatsgevonden van de eerste pilot die zeer positief is uitgevallen.

Zorgplatform palliatieve zorg Carend zet zich in om in de palliatieve zorg het verschil te maken als het gaat over waardig leven én waardig sterven. Te beginnen door het opleiden van zorgverleners op mbo-, hbo- en wo(+)-niveau (webinars, fysieke nascholingen en congressen). Maar ook door expertise te delen voor publieke bewustwording, bij te dragen aan publiekscampagnes, en praktijkervaringen te delen via boeken.

Voor meer informatie, zie www.carend.nl

Carend

Dineke Miltenburg volgde bij-/nascholingstraject palliatieve zorg 'Rol van aandachtsvelder'

"Blijf dansen", schreef een van de deelnemers aan het bij-/nascholingstraject 'Rol van aandachtsvelder' aan zichzelf. "Blijf dansen, blijf in beweging, en neem mensen in je beweging mee." Een prachtige metafoor voor het bij-/nascholingstraject 'Rol van aandachtsvelder' voor verzorgenden en verpleegkundigen in diverse zorgsettings die aandachtsvelder zijn of willen worden. Het traject wil hen in staat stellen hun rol te pakken en zich te positioneren.

De aandachtsvelder zorgt op de afdeling of in het zorgteam voor verbetering van de palliatieve zorg. Daarbij heeft de aandachtsvelder een aansturende en motiverende rol naar de rest van de collega's, deelt haar of zijn kennis en is aanspreekpunt voor collega's op de afdeling en het palliatieteam/palliatieve commissie in de organisatie. Het oppakken van deze rol blijkt lastig, zo bevestigt onderzoek (Engel, M. et al (2021) *Palliative care nurse champions' views on their role and impact: a qualitative interview study among hospital and home care nurses. BMC Palliat Care* 20, 34). Het trainingstraject is een samenspel van zorgorganisaties in het netwerk palliatieve zorg Amsterdam|Diemen.

Zorgverleners vinden méér bij- en nascholingen over palliatieve zorg op het **Onderwijsplatform palliatieve zorg**, zie palliaweb.nl/opleidingen. O²PZ heeft het Onderwijsplatform palliatieve zorg tijdens haar eerste programmaperiode in samenwerking met PZNL gerealiseerd.

Inmiddels is deze ondergebracht bij **Palliaweb/PZNL**.

Ontmoetingen met vertegen- woordigers initieel onderwijs

Walter Stekelenburg

Yvette van der Linden

Josefien de Bruin

Ontmoeting met vertegenwoordigers initieel onderwijs in palliatieve zorg

Walter Stekelenburg

Walter Stekelenburg is docent verpleegkunde (niveau 3 en 4) met aandachtsgebied palliatieve zorg bij ROC Midden Nederland.

"Ik vind het mijn taak als docent om studenten op palliatieve zorg voor te bereiden."

Wat wil Walter vertellen?

"Palliatieve zorg is een onderbelicht onderdeel in het zorgonderwijs. Daarom heb ik als docent meegewerkt aan de ontwikkeling van het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* en zie ik het belang van een Keuzedeel palliatieve zorg als verdieping op de basis die we nu in het curriculum hebben. Studenten maken vaak in het eerste of tweede jaar pas kennis met verpleeghuiszorg – en dus met palliatieve zorg. Ik vind het mijn taak als docent om hen hierop voor te bereiden. Door ze te laten nadenken over het léven, maar óók over de laatste levensfase. Niet alleen van anderen, maar ook van henzelf. Dit doet ik door mijn studenten hun ervaringen en kennis te laten delen. Maar ook door ze via het onderwijs kennis te laten maken met onderbouwing en met evidence based practice van hun handelen. In hun derde jaar van de opleiding tot verzorgende en in hun derde en vierde jaar van de opleiding tot verpleegkundige kunnen ze zich dan specialiseren binnen verschillende werkvelden naar keuze. Juist vanuit de eenduidigheid die het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* biedt, worden verzorgenden en verpleegkundigen goed voorbereid op het verlenen van palliatieve zorg. Dankzij het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* is het mogelijk om een landelijke eenduidigheid te bieden, waardoor er overal in Nederland dezelfde kwaliteit van palliatieve zorg geboden wordt als het verplicht zou worden. Bij het ROC Midden Nederland is binnen het onderwijs palliatieve zorg het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* als onderlegger gebruikt om het onderwijs kwalitatief te borgen."

Walters' wens voor de palliatieve zorg

"Het is mijn wens dat alle mbo-opleidingen kennis en kunde over palliatieve zorg binnen de zorg- en verpleegkundeopleidingen geïntegreerd hebben in het curriculum. Dit is niet vanzelfsprekend. Palliatieve zorg 'concurrereert' met diverse andere onderwerpen in het curriculum. Het is nodig dat landelijk het belang wordt ingezien aangezien een heel groot gedeelte van de zorg draait om palliatieve zorg. En dat palliatieve zorg dus een duidelijke plek verdient in het zorgonderwijs. De vrijblijvendheid moet eraf. Wanneer we dát doen, kunnen mijn studenten goed voorbereid worden op wat zij in de praktijk áltijd tegenkomen; namelijk palliatieve zorg!"

Ontmoeting met vertegenwoordigers initieel onderwijs in palliatieve zorg

Yvette van der Linden

Prof. dr. Yvette van der Linden is radiotherapeut-oncoloog in het LUMC, hoogleraar Palliatieve Geneeskunde, hoofd Expertisecentrum Palliatieve Zorg (EPZ) LUMC, en voorzitter landelijke EPZ-werkgroep Onderwijs.

“Wordt palliatieve zorg écht geïntegreerd, of blijft het alleen geassocieerd met stervensfase?”

Wat wil Yvette vertellen?

“Onderwijs is de onderlegger voor het verlenen van goede zorg van geboorte tot aan overlijden. Omdat elke zorgverlener te maken krijgt met patiënten met levensbedreigende aandoeningen en kwetsbaarheid, moet elke zorgverlener tenminste basiskennis en ervaring hebben over palliatieve zorg, passende communicatie, adequaat symptoommanagement, keuzes tot niet-behandelen, en samenwerking transmuraal.”

“Binnen het LUMC werk ik samen met Debby Ras (specialist ouderengeneeskunde, docent) om het thema palliatieve zorg als rode draad door het geneeskunde onderwijscurriculum te laten lopen, om iedere basisarts in staat te stellen zelf passende zorg te verlenen en op tijd interdisciplinair samen te werken met andere zorgverleners.

Naar aanleiding van het nieuwe *Raamplan Artsopleiding 2020* en het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* hebben we samen met bachelor- en master-coördinatoren en -studenten bekeken wat nu al aanwezig is binnen het huidige onderwijs, en hoe zo'n geïntegreerd palliatieve zorg onderwijs eruit zou moeten zien. Deze notitie hebben we in september 2022 voorgebracht bij de curriculumherzieningscommissie. We zijn nu met zowel de bachelor- als mastercommissie in gesprek hoe palliatieve zorg-onderwerpen echt in te bedden. Maar gezien het grote aantal onderwerpen dat aan bod moet komen, is dat voor de palliatieve zorg drie stappen vooruit, en twee achteruit. We maken ons zorgen of dit belangrijke onderwerp wel écht geïntegreerd gaat worden, of alleen geassocieerd gaat blijven met stervensfase. Dat zou pas echt een grote stap terug zijn.”

Yvettes wens voor de palliatieve zorg

“Ik zou wensen dat VWS zich publiekelijk uitspreekt dat palliatieve zorg onderdeel is van de basiscompetenties van elke zorgverlener, dus óók die van arts.”

Ontmoeting met vertegenwoordigers initieel onderwijs in palliatieve zorg

Josefien de Bruin

Josefien de Bruin (MSc),
projectleider O²PZ voor
geneeskunde- en medische
vervolgopleidingen.

*"Implementatie en borging
van competenties
palliatieve zorg hangt af
van invloedrijke personen."*

Wat wil Josefien vertellen?

"O²PZ faciliteert en ondersteunt de kartrekkers palliatieve zorg bij het implementeren van het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* binnen de gehele breedte van het zorgonderwijs in Nederland: mbo-v, hbo-v en de geneeskundeopleidingen. Hierbij richt ik mij specifiek op de geneeskundeopleidingen en de medische vervolgoopleidingen. Ik merk dat het nieuwe *Raamplan Artsopleiding 2020* – waar palliatieve zorg is opgenomen in de visie tot arts – het belang en de urgentie onderstreept bij alle partijen. Echter in de praktijk hangt implementatie en borging van de palliatieve zorg-competenties af van de houding van de opleidingsdirecteur of bachelor- of mastercoördinator ten aanzien van palliatieve zorg. Of de zorgverlener in de toekomst deskundig is in het verlenen van generalistische palliatieve zorg, hangt dus af van personen op invloedrijke posities. Ditzelfde zien we ook terug bij de mbo- en hbo-opleidingen."

Josefiens wens voor de palliatieve zorg

"Ik zou wensen dat de minister actief appèl doet op de MBO Raad, LOOV, en de decanen van de UMC's en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), om palliatieve zorg structureel te integreren in alle curricula."

De basis voor initieel zorgonderwijs

Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0

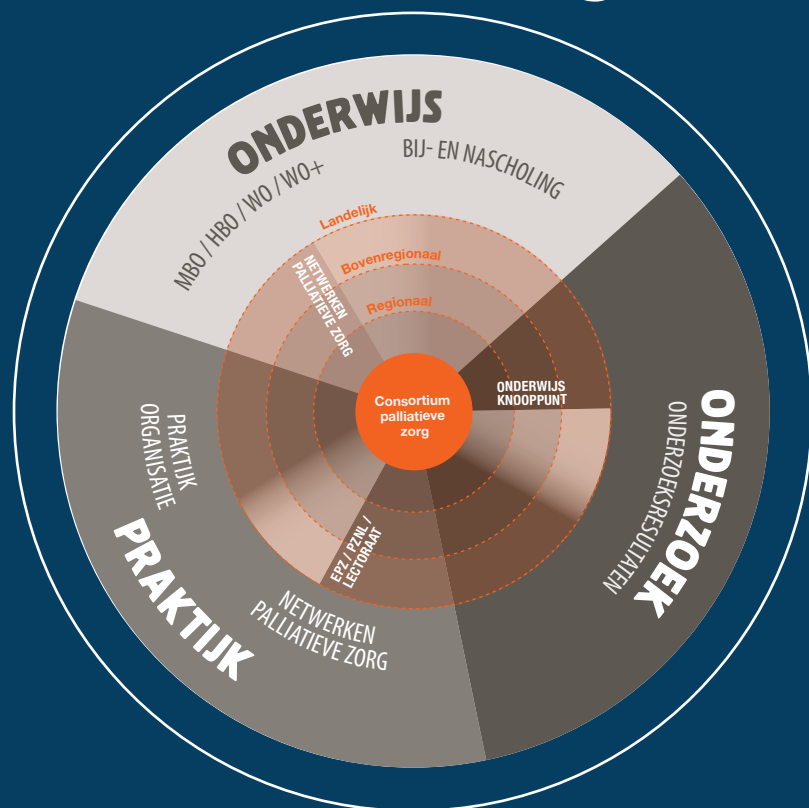
Als basis voor de implementatie van palliatieve zorg in zorgopleidingen en in bij- en nascholing wordt het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* gebruikt. Het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* gaat uit van een interprofessionele benadering en is een meetlat waar onderwijsmakers, opleiders of docenten hun zorgonderwijs langs kunnen leggen om te kijken of het voldoet aan de laatste inzichten. Het beschrijft de competenties van zorgverleners van niveau 2 tot en met 8, zoals vastgesteld door het Nederlands Kwalificatieraamwerk (NLQF), om goede palliatieve zorg te kunnen verlenen. Kennis, vaardigheden en houdingsaspecten zijn geïntegreerd beschreven. Ook zijn de kernbegrippen rondom palliatieve zorg en gedragsuitingen van de zorgverleners beschreven. De competenties geven aan wat er van de zorgprofessionals verwacht mag worden als het gaat om de zorg voor mensen met een levensbedreigende aandoening of kwetsbaarheid. Het *Kwaliteitskader Palliatieve Zorg* (IKNL, 2017) is hierbij als uitgangspunt gebruikt. Het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* is binnen het programma O²PZ tot stand gekomen met afgevaardigden uit het onderwijs- en werkveld.

Download het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* via:
www.palliaweb.nl/onderwijs/interprofessioneelopleiden/download-onderwijsraamwerk-2-0

Palliaweb

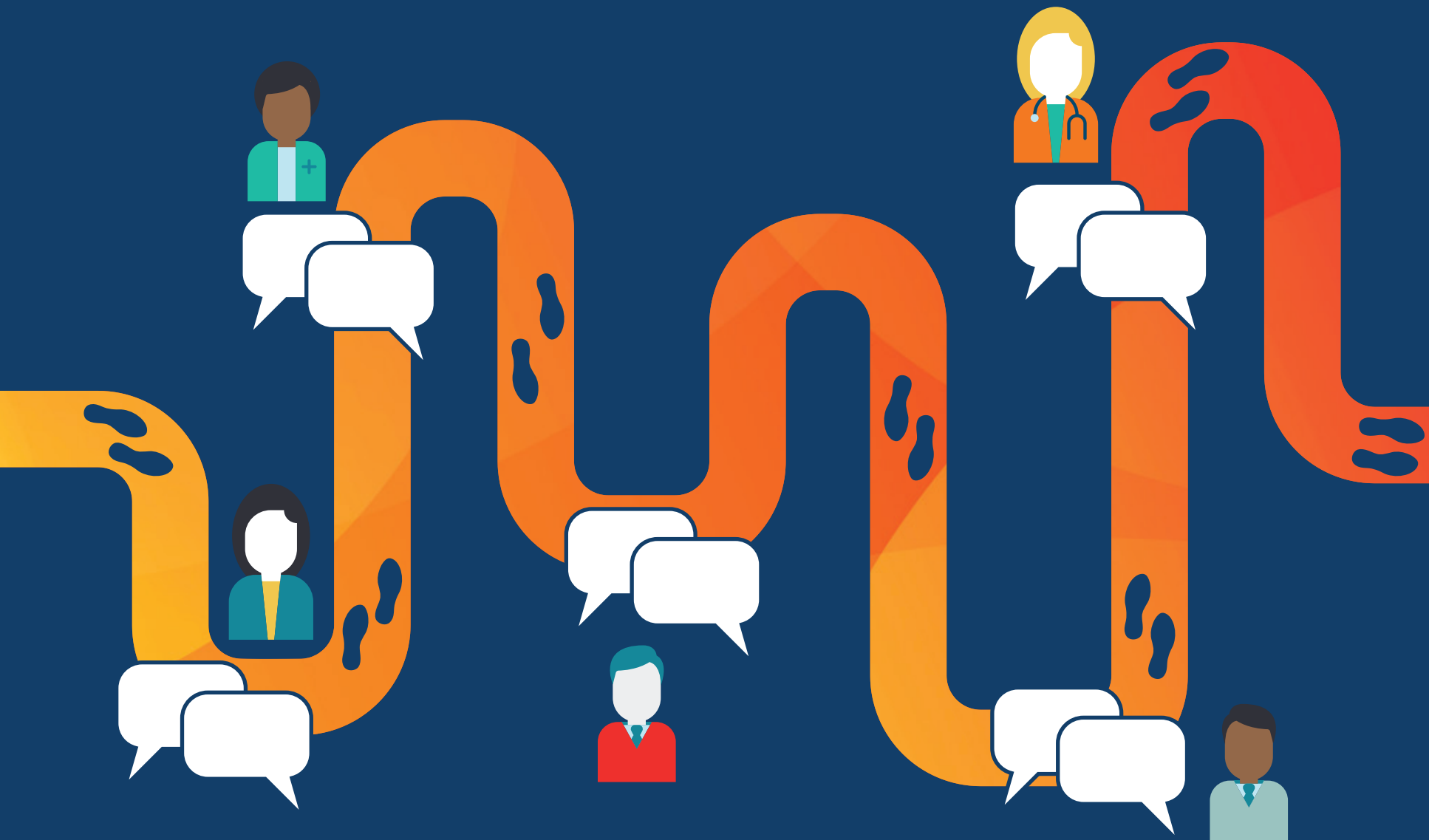
Uitleg over Onderwijs- knooppunten palliatieve zorg

Voor meer informatie over het Landelijk Onderwijsknooppunt palliatieve zorg én de acht regionale Onderwijsknooppunten palliatieve zorg, zie:
www.palliaweb.nl/onderwijs/onderwijsknooppunten

Afsluiting met dialoog

Benieuwd
naar het totale
verslag van het
werkbezoek in
beeld? Scan de
QR-code!

O²PZ

Met het landelijke programma Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg (O²PZ) zetten we ons in voor goede palliatieve zorg door het onderwijs aan zorgverleners op alle NLQF-niveaus (helpende tot en met medisch specialist) hierover te helpen optimaliseren. Palliatieve zorg komt nog onvoldoende aan bod in zorgopleidingen en in bij- en nascholingen. Terwijl álle zorgverleners in meer of mindere mate te maken krijgen met patiënten in de palliatieve fase. Het programma O²PZ is gesubsidieerd door ZonMw vanuit het programma Palliatie (II) en onder penvoering van Amsterdam UMC.

Tijdens ons eerste O²PZ-programma is er een sterk fundament gelegd voor optimalisering van het onderwijs palliatieve zorg, waar we nu – tijdens het tweede programma – op voortbouwen.

Resultaten eerste O²PZ-programma (2018-2021):

1. Onderwijsplatform Palliatieve Zorg op palliaweb.nl ontwikkeld, met:
 - *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0*
 - Toolbox (grotendeels kosteloze) onderwijsmaterialen palliatieve zorg voor toepassing in mbo-, hbo-, wo-/wo+-zorgonderwijs
 - Catalogus (bij- en na)scholingen palliatieve zorg (mbo, hbo, wo/wo+)
 - Onderwijskaart
 - Mbo Keuzedeel

Alles beoordeeld en regelmatig geüpdatet door de Screeningscommissie onderwijs palliatieve zorg
2. Inrichting **acht regionale Onderwijsknooppunten palliatieve zorg**

Doelstellingen tweede O²PZ-programma (2021-2024):

1. Borging van de **regionale Onderwijsknooppunten palliatieve zorg** en een **landelijk Onderwijsknooppunt palliatieve zorg**. Hierin komen

de ambassadeurs van de acht regionale Onderwijsknooppunten samenkomen om *good practices*, thema's, vragen en signalen over onderwijs palliatieve zorg die zij in de diverse regio's bij de zorgonderwijsinstellingen "ophalen" landelijk te delen en zo nodig aan te kaarten. Tevens het hierbij **betrekken van wo-/wo+-zorgopleidingen**.

2. Ontwikkeling, implementatie en borging van een addendum op *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* voor **MANP** (nurse practitioners), **MPA** (physician assistants) en **VVO** (verpleegkundige vervolgoopleidingen).
3. Doorontwikkeling en implementatie van het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* voor **zorgverleners met specialistische kennis van palliatieve zorg**.

We gaan er in Nederland vanuit dat alle zorgverleners palliatieve zorg kunnen verlenen. De 'generalistische' competenties die hierbij horen zijn beschreven in het *Onderwijsraamwerk palliatieve zorg 2.0* (2021). Als de zorg voor de zorgvrager met een palliatieve zorgbehoefte complexer wordt, is het mogelijk om zorgverleners met aanvullende expertise over palliatieve zorg in te zetten: specialisten en experts palliatieve zorg. Op dit moment is echter nog onvoldoende duidelijk wat we mogen verwachten van een specialist en expert palliatieve zorg. Er is behoefte aan duidelijkheid hierover voor zowel zorgvragers als zorgverleners. Project 3 *Voorbij de generalist* richt zich het profiel van specialisten en experts palliatieve zorg. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met zorgverleners vertegenwoordigt in beroeps- en wetenschappelijke verenigingen. Het project draagt bij aan de juiste zorg op de juiste plek door zorgverleners met de juiste competenties.

Samen met PZNL onderzoeken we ook hoe we de resultaten van O²PZ kunnen laten aansluiten op het Nationaal Programma Palliatieve Zorg II (NPPZ II).

Voor meer informatie, zie www.o2pz.nl

Dit programma wordt mogelijk gemaakt door

KWF

KWF heeft als één van haar vier kerndoelen vastgesteld: ervoor zorgen dat kankerpatiënten ook in hun laatste levensfase worden omringd met goede zorg. Helaas is passende palliatieve zorg in Nederland ondanks grote inzet van vele partijen nog niet altijd een vanzelfsprekendheid. KWF doet er alles aan om bij te dragen aan betere palliatieve zorg voor ongeneeslijk zieke patiënten. We pakken hierbij enerzijds een maatschappelijk rol door in te zetten op meer bewustwording rond palliatieve zorg en zichtbaar te maken wat iemand nodig heeft voor kwaliteit van leven en sterven. Om zo meer steun en begrip te creëren voor patiënten in de palliatieve fase en hun naasten. Maar we proberen ook bij te dragen aan de knelpunten in de zorg die goede palliatieve zorg in de weg staan. Een van de knelpunten is het gebrek aan kennis en vaardigheden op het gebied van palliatieve zorg bij zorgprofessionals.

De huidige zorg en opleiding is gericht op het beter maken van mensen, maar er is onvoldoende aandacht voor het ondersteunen van mensen die niet beter worden. Het herkennen van de behoeften van die patiëntengroep en het bieden van passende palliatieve zorg vraagt om kennis en vaardigheden die nu onvoldoende aan bod komen in de opleiding van zorgverleners. Uit onderzoek van de NFK blijkt dat 28% van de patiënten na het slechtnieuwsgesprek hulp van zorgverleners in het ziekenhuis mist. Patiënten blijken vooral behoefte te hebben aan een vast aanspreekpunt, aandacht voor naasten en advies over psychische klachten. Uit onderzoek van Nivel uit 2020 onder zorgverleners blijkt dat bijna twee derde zich onvoldoende geschoold vindt op het gebied van palliatieve zorg. Zoals het ondersteunen bij psychische, sociale en spirituele problemen. KWF investeert daarom in de nascholing van oncologische zorgverleners. Zodat de groeiende groep mensen die niet beter wordt direct de beste zorg krijgt. Het nascholingsprogramma wordt ge-pilot door Carend (gespecialiseerd in nascholing door zorgverleners met kennis van palliatieve

zorg) en verder uitgewerkt in een landelijk nascholingsaanbod, uitgevoerd door programma Scholing Palliatieve Zorg (ScholingPZ). Dit programma valt onder penvoering van het Amsterdam UMC. ScholingPZ wordt gefinancierd door KWF. O²PZ stelt ScholingPZ haar inmiddels uitgebreide netwerk binnen het onderwijs palliatieve zorg beschikbaar. De projecten van programma ScholingPZ zijn in 2022 volop van start gegaan. Daaruit blijkt grote animo van zorgverleners voor de nascholing. Daarom is het programma – dat loopt tot en met 2026 – opgeschaald van 645 oncologische zorgverleners naar ruim 3.700 (inclusief pilotgroepen). Dat is 60% van het totaal aantal oncologische zorgprofessionals. Binnen het programma worden ook 480 zorgdocenten opgeleid (mbo, hbo en wo) om te zorgen dat er ook in de toekomst voldoende docenten zijn om alle zorgprofessionals de nodige basisscholing in palliatieve zorg te geven. Met dit programma plegen we een hoognodige inhaalslag.

De enige duurzame oplossing is echter, dat palliatieve zorg in de zorgopleidingen wordt geïntegreerd. Daarmee vervalt de huidige vrijblijvendheid en worden alle zorgprofessionals standaard geschoold op dit gebied. Dit is essentieel om in de toekomst passende palliatieve zorg te kunnen bieden aan de groeiende groep patiënten in de palliatieve fase. KWF werkt graag met alle betrokken partijen en het ministerie van VWS en OCW samen om dit te realiseren.

KWF financiert met het nascholingsprogramma een overbruggingsperiode in opmaat naar het verankeren van onderwijs over palliatieve zorg in de curricula voor zorgprofessionals in Nederland.

Voor meer informatie, zie

www.kwf.nl/pers/zorgverleners-en-kwf-starten-nascholingsprogramma-palliatieve-zorg

<https://scholingpalliatievezorg.nl/>

Deelnemerslijst

Mirjam van Belzen

Public affairs - Dienst communicatie
Amsterdam UMC

Ria Boel

Projectleider O²PZ Onderwijs
palliatieve zorg: addendum
MANP, MPA
Amsterdam UMC

Drs. Marieke van den Brand

Programmaadviseur O²PZ en
internist-ouderengeneeskunde/arts
palliatieve zorg
Radboud universitair centrum

Josefien de Bruin MSc.

Projectleider O²PZ Geneeskunde-
en medische vervolgopleidingen
Josefien de Bruin

Marijke Dericks-Issing

Programmamanager O²PZ
Amsterdam UMC

Claudia van Deudekom

Ervaringsdeskundige en auteur
manuscript *'Mijn kanker is een
krokodil'*

Johan van de Gronden

Directievoorzitter
KWF Kankerbestrijding

Judith Hetem-Kolvoort

Programmamanager
Scholing Palliatieve zorg
Amsterdam UMC

Christel Holwerda-Sluis

Programmamangement onder-
steuner Scholing Palliatieve zorg
Amsterdam UMC

Laura Houtenbos

Lead Speerpunt Palliatieve Zorg
KWF Kankerbestrijding

Tamimount Kaddouri

Ervaringsdeskundige en startend
ondernemer

Evelyn Koene

Opleidingsmanager
ROC Friese Poort

Dr. Karen Kruijthof

Raad van Bestuur en voorzitter
bij de Dialoog
Amsterdam UMC

Romke Langezaal

Programmamangement
ondersteuner O²PZ
Amsterdam UMC

Prof. dr. Yvette van der Linden

Radiotherapeut-oncoloog, hoog-
leraar Palliatieve Geneeskunde,
hoofd Expertisecentrum Palliatieve
Zorg LUMC, voorzitter landelijke
EPZ werkgroep Onderwijs
Leids Universitair Medisch Centrum

Susanne Metselaar, PhD

Projectleider O²PZ: voorbij de
generalist

Dineke Miltenburg

Oncologieverpleegkundige,
aandachtsvelder palliatieve zorg
en verpleegkundig consulent
palliatieve zorg
Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis

Susanne Peters

Communicatie
KWF Kankerbestrijding

Caroline Perre

Tekenaar
De Betekenaar

Drs. Wim Polderman

Directeur Instituut voor
onderwijs en opleiden
Amsterdam UMC

Joanneke van Staveren, MSc.

Projectleider O²PZ Onderwijs
palliatieve zorg: klaar voor de
toekomst!

Prof. dr. Monique Steegers

Anesthesioloog/pijnspecialist en
hoogleraar pijngeneeskunde
en palliatieve geneeskunde
Amsterdam UMC

Walter Stekelenburg

Docent verpleegkunde (niveau 3
en 4) met aandachtsgebied
palliatieve zorg
ROC Midden Nederland

Drs. Peter Steltman

Voorzitter Landelijk
onderwijsknooppunt O²PZ
Amsterdam UMC

Mascha Verhage

Verpleegkundig specialist
palliatieve zorg in opleiding
Sint Jansdal

Wies Wagenaar

Projectleider O²PZ Onderwijs
palliatieve zorg: klaar voor de
toekomst!
Wies innoveert

Lies Westerlaken

Communicatieadviseur
VUmc Academie
Amsterdam UMC

Eeke Zeilstra

Public affairs
KWF Kankerbestrijding

Prof. dr. Lia van Zuijlen

Internist-oncoloog en hoogleraar
klinische palliatieve zorg
Amsterdam UMC

